

Sławomir Zawisza, Dominik Kostrzak

Uniwersytet Technologiczno-Przyrodniczy w Bydgoszczy

WYKORZYSTANIE ŚRODKÓW FINANSOWYCH UNII EUROPEJSKIEJ WSPIERAJĄCYCH ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ OBSZARÓW WIEJSKICH W POWIECIE INOWROCŁAWSKIM

1. Wstęp

Włączenie Polski do struktur Unii Europejskiej w 2004 r. spowodowało zmianę priorytetów rozwojowych obszarów wiejskich oraz zasad wspierania gospodarstw rolniczych. Objęcie wsi i rolnictwa zasadami wspólnej polityki rolnej oraz polityki strukturalnej umożliwiło korzystanie z licznych funduszy i programów wsparcia, w tym skierowanych na zrównoważony rozwój. Najważniejszymi z nich są: Sektorowy Program Operacyjny w ramach Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji oraz Plan Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Wspólnej Polityki Rolnej [Pomajda 2004]. Część środków finansowych przeznaczona jest na realizację zasad zrównoważonego rozwoju, zgodnie z którymi niezbędne jest kojarzenie celów ekonomicznych, społecznych, ekologicznych i etycznych [Zawisza 2004]. Idea ta zakłada osiągnięcie celów obecnych pokoleń bez konieczności ograniczania zasobów przyrodniczych, które zostaną przekazane następny generacji [Piontek 2002; Runowski 2000; Woś 1995; Woś, Zegar 2002].

2. Cel i zakres pracy oraz metody badawcze

Celem badań było określenie zakresu, w jakim rolnicy powiatu inowrocławskiego korzystają z działań wspierających zrównoważony rozwój obszarów wiejskich, które wdraża Biuro Powiatowe ARiMR w Inowrocławiu, a także zbadanie zainteresowania rolników unijnymi programami pomocy. We wrześniu 2006 r. przeanalizowano dokumentację ARiMR oraz posłużono się metodą sondażową, polegającą na zastosowaniu kwestionariusza wywiadu przeprowadzonego wśród 120 celowo dobranych respondentów będących właścicielami gospodarstw rolnych¹.

¹ Badania zostały przeprowadzone przez Dominika Kostrzaka w ramach przygotowywania pracy dyplomowej pod kierunkiem Sławomira Zawiszy.

3. Wyniki badań

Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR) zajmuje się wdrażaniem działań wspierających rolnictwo. Część spośród programów wchodzących w skład PROW i SPO wspiera zrównoważony rozwój obszarów wiejskich. W ramach PROW ARiMR wdraża następujące działania:

- Działanie 3. Wspieranie działalności rolniczej na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW);
- Działanie 4. Wspieranie przedsięwzięć rolnośrodowiskowych i poprawy dobrostanu zwierząt;
- Działanie 5. Zalesianie gruntów rolnych;
- Działanie 6. Dostosowanie gospodarstw rolnych do standardów Unii Europejskiej [*Instrumenty...* 2004].

II priorytet Sektorowego Programu Operacyjnego to zrównoważony rozwój obszarów wiejskich. W ramach tego priorytetu ARiMR wdraża następujące działania:

- Działanie 2.1. Przywracanie potencjału produkcji leśnej zniszczonego naturalną katastrofą lub pożarem oraz wprowadzenie odpowiednich instrumentów zapobiegawczych;
- Działanie 2.4. Różnicowanie działalności rolniczej i zbliżonej do rolnictwa w celu zapewnienia różnorodności działań lub alternatywnych źródeł dochodów;
- Działanie 2.6. Rozwój i ulepszanie infrastruktury technicznej związanej z rolnictwem [<http://www.ariner.gov.pl>].

Jak wskazują analizy dokumentacji ARiMR, na badanym obszarze nie realizowano tylko działania 2.1 w ramach SPO. Niektóre z proponowanych działań cieszyły się większym zainteresowaniem, w tym zwłaszcza działania: 3, 4 i 6, co ukazano w tab. 1. Wśród gmin powiatu inowrocławskiego gospodarstwa rolne znajdujące się na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (działanie 3) położone są tylko w gminie Rojewo. W kolejnych kampaniach wypłat w powiecie inowrocławskim składano coraz więcej wniosków.

Według danych Biura Powiatowego ARiMR w Inowrocławiu do 23 stycznia 2007 r. w powiecie inowrocławskim wnioski o płatności w ramach programów rolnośrodowiskowych (działanie 4) złożyło 339 rolników. Było to 8,4% wniosków złożonych w całym województwie kujawsko-pomorskim (tab. 1). Najwięcej wniosków złożyli rolnicy z gmin Kruszwica (27,7%) oraz Inowrocław (17,7%). Najmniejszym zainteresowaniem program cieszył się wśród rolników gmin Janikowo (6,2%) i Rojewo (5,3%). Od wstąpienia do UE programem „Ochrona gleb i wód” zostało objęte ponad 5310 ha, a do rolników trafiło prawie 2780 tys. zł, natomiast 975 tys. zł zyskali beneficjenci pakietu „Rolnictwo ekologiczne”, którym objęto prawie 570 ha [Biuro Powiatowe... 2007] – dokładne dane zawarto w tab. 2.

Działanie to jednak nie cieszyło się zbyt dużym zainteresowaniem w grupie pytaných rolników, mimo akcji informacyjnej w mediach. Spośród badanej 120-osobowej populacji tylko 17 respondentów (14,2%) zdecydowało się na przystąpienie

do któregoś z 7 pakietów, najwięcej (9) badanych skorzystało z pakietu „Ochrona gleb i wód” (7,5%), zaś 5 (4,2%) z pakietu „Utrzymanie łąk ekstensywnych”. Jeden rolnik skorzystał z 2 pakietów, a dwóch innych rolników z 3. Szczegółowe dane przedstawiono w tab. 3.

Tabela 1. Złożone wnioski w ramach działań wspierających zrównoważony rozwój obszarów wiejskich

Oznaczenie działania	Złożone wnioski			
	kraj	województwo kujawsko-pomorskie	powiat inowrocławski	wnioski złożone w powiecie w stosunku do całego województwa (%)
PROW				
Działanie 3				
Kampania 2004	628 762	27 893	681	2,4 ^a
Kampania 2005	708 675	30 336	776	2,6 ^a
Kampania 2006	717 601	30 681	786	2,6 ^a
Działanie 4	72 487	4 041	339	8,4
Działanie 5	12 956	767	18	2,3
Działanie 6	72 422	13 673	859	6,3
SPO				
Działanie 2.1	57	–	–	–
Działanie 2.4	7 168	395	17	4,3
Działanie 2.6	4 945	341	8	2,3

^a Działanie nie obejmowało całego powiatu

Źródło: opracowanie własne według danych ARiMR i MRR.

Jak wynika z badań dokumentacji, największym zainteresowaniem (8,4%) cieszyły się „programy rolnośrodowiskowe”, jednak nie tak dużym, jak można się było spodziewać. Wśród badanych 120 rolników zdecydowana większość jednak wiedziała o istnieniu takiego działania z telewizji, prasy lub od innych rolników. Było to wynikiem szerokiej kampanii propagującej programy rolnośrodowiskowe w mediach. Ponad połowa spośród populacji 120 badanych rolników wykazała większą lub mniejszą chęć skorzystania z jakiegoś pakietu w najbliższej przyszłości, co jest dosyć optymistycznym wynikiem. Ze 120-osobowej populacji 55,0% rolników stwierdziło, że ma zamiar w najbliższej przyszłości skorzystać z któregoś pakietu rolnośrodowiskowego (43,3% – „tak”, 11,7% – „raczej tak”), natomiast 45,0% respondentów nie chciało tego zrobić lub nie miało zdania na ten temat. Najwięcej, bo 31,7% respondentów chciało przystąpić do pakietu „Ochrona gleb i wód”, natomiast 12,5% do pakietu „Rolnictwo zrównoważone” (tab. 4).

Wśród badanych rolników 43,3% opowiedziało się za poszerzeniem oferty pakietów rolnośrodowiskowych, 11,7% badanych uważało, że raczej należy je poszerzyć, a tylko 26,7% respondentów stwierdziło, że nowe działania nie są konieczne (rys. 1). Rolnicy, nie zawsze mając świadomość celów programów rolnośrodowi-

Tabela 2. Zainteresowanie rolników powiatu inowrocławskiego pakietami rolnośrodowiskowymi

Pakiety	Termin składania wniosków						Ogółem	
	1.09.04-15.06.05		1.08.05-31.12.05		15.05.06-31.08.06			
	kwota (tys. zł)	pow. (ha) lub liczba (szt.)	kwota (tys. zł)	pow. (ha) lub liczba (szt.)	kwota (tys. zł)	pow. (ha) lub liczba (szt.)	kwota (tys. zł)	pow. (ha) lub liczba (szt.)
Rolnictwo zrównoważone	131,36	1100,66	40,92	414,69	10,77	67,33	51,69	482,02
Rolnictwo ekologiczne	336,87	192,34	537,44	298,58	100,62	75,93	974,94	566,85
Utrzymanie łąk ekstensywnych	262,49	298,28	15,99	15,77	49,09	55,78	327,56	369,83
Utrzymanie pastwisk ekstensywnych	0,48	1,20	–	–	–	–	0,48	1,20
Ochrona gleb i wód	840,50	1566,15	805,11	1514,47	1134,12	2230,54	2779,73	5311,16
Strefy buforowe ^a	0,84	1525,00	–	–	–	–	0,84	1525,00
Zachowanie lokalnych ras zwierząt gospodarskich	31,00	100,00	–	–	–	–	31,00	100,00

^a W ramach pakietu „Strefy buforowe” powierzchnia podawana jest w metrach bieżących.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Biura Powiatowego ARiMR w Inowrocławiu z dnia 23 stycznia 2007 r.

Tabela 3. Korzystanie ze środków finansowych w ramach działania 4 przez respondentów

Wykorzystanie środków	Liczba odpowiedzi	%
Nie korzystałem	103	85,8
Rolnictwo zrównoważone	2	1,7
Rolnictwo ekologiczne	2	1,7
Utrzymanie łąk ekstensywnych	5	4,2
Utrzymanie pastwisk ekstensywnych	0	0,0
Ochrona gleb i wód	9	7,5
Strefy buforowe	2	1,7
Zachowanie lokalnych ras zwierząt	0	0,0
Brak odpowiedzi	2	1,7
Razem ^a	125	104,3

^a Badani mieli możliwość wskazania więcej odpowiedzi niż jedną.

Źródło: badania własne.

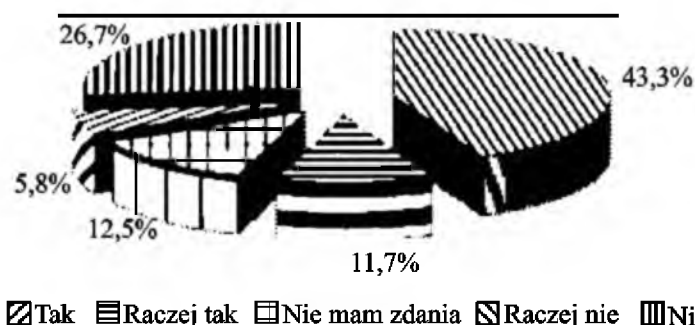
skowych, najczęściej zwracali uwagę, że powinno się utworzyć pakiety, które umożliwiłyby dalszą, szeroko pojętą modernizację rolnictwa, rozwój przetwórstwa oraz dofinansowanie zakupu deszczowni, wykopania studni, stawu lub przeprowadzenia melioracji terenu. Niektórzy badani rolnicy chcieliby uzyskać zwrot części kosztów jakie ponoszą w produkcji rolniczej, np. kosztów: paliwa, nawozów czy środków ochrony roślin.

Tabela 4. Deklarowane chęci skorzystania z pakietów rolnośrodowiskowych przez badanych rolników

Wyszczególnienie	Odpowiedzi	
	Liczba	%
Rolnictwo zrównoważone	15	12,5
Rolnictwo ekologiczne	5	4,2
Utrzymanie łąk ekstensywnych	7	5,8
Utrzymanie pastwisk ekstensywnych	2	1,7
Ochrona gleb i wód	38	31,7
Strefy buforowe	–	–
Zachowanie lokalnych ras zwierząt	7	5,8
Brak odpowiedzi	54	45,0
Razem ^a	128	106,7

^a Respondenci udzielali więcej odpowiedzi niż jedna.

Źródło: badania własne.

Rys. 1. Opinie dotyczące konieczności poszerzenia pakietów rolnośrodowiskowych o nowe działania
Źródło: badania własne.

Wielopokoleniowa tradycja oraz wysoka klasa bonitacyjna użytkowanej ziemi przez rolników powiatu inowrocławskiego zapewne spowodowała, że tylko 18 z nich (2,3% wniosków z województwa) starało się o pomoc z programu zalesień. Na 15 z nich przyznano środki w wysokości ponad 584 tys. zł [Biuro Powiatowe... 2006]. Do 21 września 2006 r. 859 rolników powiatu inowrocławskiego starało się o pomoc w ramach działania 6 (było to 6,3% wszystkich wniosków złożonych w

województwie – tab. 1). Na 827 wniosków wydano decyzje na łączną kwotę 23 130 tys. zł [Biuro Powiatowe... 2006]. W ramach tego działania 48 spośród 120 badanych rolników (40,0% wszystkich respondentów) złożyło wnioski o przyznanie płatności. Zgodnie z wynikami badań byli to przede wszystkim rolnicy w wieku 50-59 lat (31,3%) oraz mający do 29 lat (25,0%), natomiast 22,8% stanowili rolnicy w wieku 40-49 lat.

Teren województwa kujawsko-pomorskiego nie został objęty działaniem 2.1 w ramach SPO. Na działanie 2.4 w całym województwie było to odpowiednio 395 wniosków i niecałe 29 434 tys. zł (140,2% limitu) [<http://www.arimr.gov.pl>]. Według danych z 30 czerwca 2006 r. rolnicy powiatu inowrocławskiego złożyli 17 wniosków na kwotę 1037 tys. zł [Ministerstwo... 2006]. Złożone podania o pomoc stanowiły 4,3% wszystkich wniosków z województwa. W wybranej populacji tylko 7 spośród 120 badanych rolników (5,8%) starało się o pomoc w ramach tego działania. Na działanie 2.6 rolnicy w całym województwie złożyli wnioski na kwotę ponad 20 681 tys. zł (163,2% limitu), przy czym na koniec 2006 r. zawarto umowy na przeszło 11 364 tys. zł, a do rolników trafiło 2 380 tys. zł (18,8% wykorzystania limitu) [<http://www.arimer.gov.pl>]. W badanym powiecie o płatności w ramach tego działania starało się także 8 rolników (na kwotę 1018 tys. zł) [Ministerstwo... 2006]. Było to 2,3% wszystkich podań o pomoc w całym województwie.

4. Podsumowanie

Na podstawie koncepcji zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich przygotowano wiele działań pomocowych. W powiecie inowrocławskim korzystano niemal ze wszystkich możliwości wsparcia zrównoważonego rozwoju gospodarstw rolniczych poza działaniem 2.1 SPO. Stosunkowo największym zainteresowaniem cieszyło się finansowanie dostosowania gospodarstw do standardów UE (działanie 6 PROW) oraz wspieranie działalności rolniczej na obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania (działanie 3 PROW), a także programy rolnośrodowiskowe (działanie 4 PROW). Spośród pakietów rolnośrodowiskowych najpopularniejsze były: ochrona wód i gleb oraz rolnictwo zrównoważone. W wybranej populacji 120 badanych rolników 40% wybrało „dostosowanie gospodarstw rolnych do standardów Unii Europejskiej”. Ten wynik jest jednak w znacznej części wymuszony przez UE, gdyż rolnicy, którzy nie dostosują się do określonych standardów w przewidzianym czasie, będą musieli zakończyć produkcję. Ponad połowa spośród 120 badanych rolników wykazała chęć złożenia wniosku w przyszłości w ramach programów rolnośrodowiskowych. Należy jednak stwierdzić, że badani rolnicy wykazali umiarkowane zainteresowanie programami wspierającymi zrównoważony rozwój obszarów wiejskich, sądząc po liczbie złożonych wniosków. Może to wynikać z obaw o niewypełnienie wymogów wynikających z unijnych programów czy też z biernego podejścia do procedur ubiegania się o środki finansowe wielu badanych rolników.

Literatura

- Biuro Powiatowe Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Inowrocławiu, dane na podstawie wyciągu z systemu ARiMR otrzymane 21 września 2006 r.
- Biuro Powiatowe Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa w Inowrocławiu, dane otrzymane w formie elektronicznej 3 stycznia 2007 r.
<http://www.arimr.gov.pl>.
- Instrumenty wsparcia finansowego realizowane przez ARiMR w latach 2004-2006*, Informator dla beneficjentów ARiMR, Warszawa 2004.
- Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, dane otrzymane w formie elektronicznej 28 listopada 2006 r.
- Piontek B., *Koncepcja rozwoju zrównoważonego i trwałego Polski*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2002.
- Pomajda W., *ARiMR – dokonania i zamierzenia*, Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, Warszawa 2004.
- Runowski H., *Zrównoważony rozwój gospodarstw i przedsiębiorstw rolnych*, „Roczniki Naukowe SERIA”, t. II, z. I, Warszawa–Poznań–Zamość 2000.
- Woś A., *Ekonomika odnawialnych zasobów naturalnych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1995.
- Woś A., Zegar J.S., *Rolnictwo społecznie zrównoważone*, IERiGŻ, Warszawa.
- Zawisza S., *Uwarunkowania zrównoważonego rozwoju wsi i rolnictwa*, [w:] *Zarządzanie zrównoważonym rozwojem obszarów wiejskich*, red. S. Zawisza, Wydawnictwa Uczelniane ATR, Bydgoszcz 2004, s. 9-16.

USING THE EUROPEAN UNION FINANCIAL MEANS SUPPORTING SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF RURAL AREAS IN THE PARISH OF INOWROCŁAW

Summary

The article presents an analysis of using EU financial means for the purpose of supporting sustainable development of rural areas of the Inowrocław parish in the Kujawsko-pomorskie voivodship. Apart from the analysis of AR and MR documentation a survey was carried out on a group of selected farmers in autumn 2006. The analysis shows that in the examined area almost all possible available sources of financing sustainable development were taken advantage of, except for 2.1 SPO. However, the number of submitted applications suggested medium interest in programmes supporting sustainable development on the side of farmers. The programmes (PROW 6 activity) financing adjustment of farms to the EU standards (PROW 3 activity), supporting agricultural activities in areas with poor farming conditions and agricultural-environmental programs (PROW 4 activity) enjoyed relatively more popularity. Among the agricultural-environmental programs two were of interest for farmers, i.e. water and soil protection and sustainable development. In the population surveyed, 120 farmers, 55%, were interested in the offer of agricultural-environmental programmes. Also 55% were of the opinion that this offer should be extended.